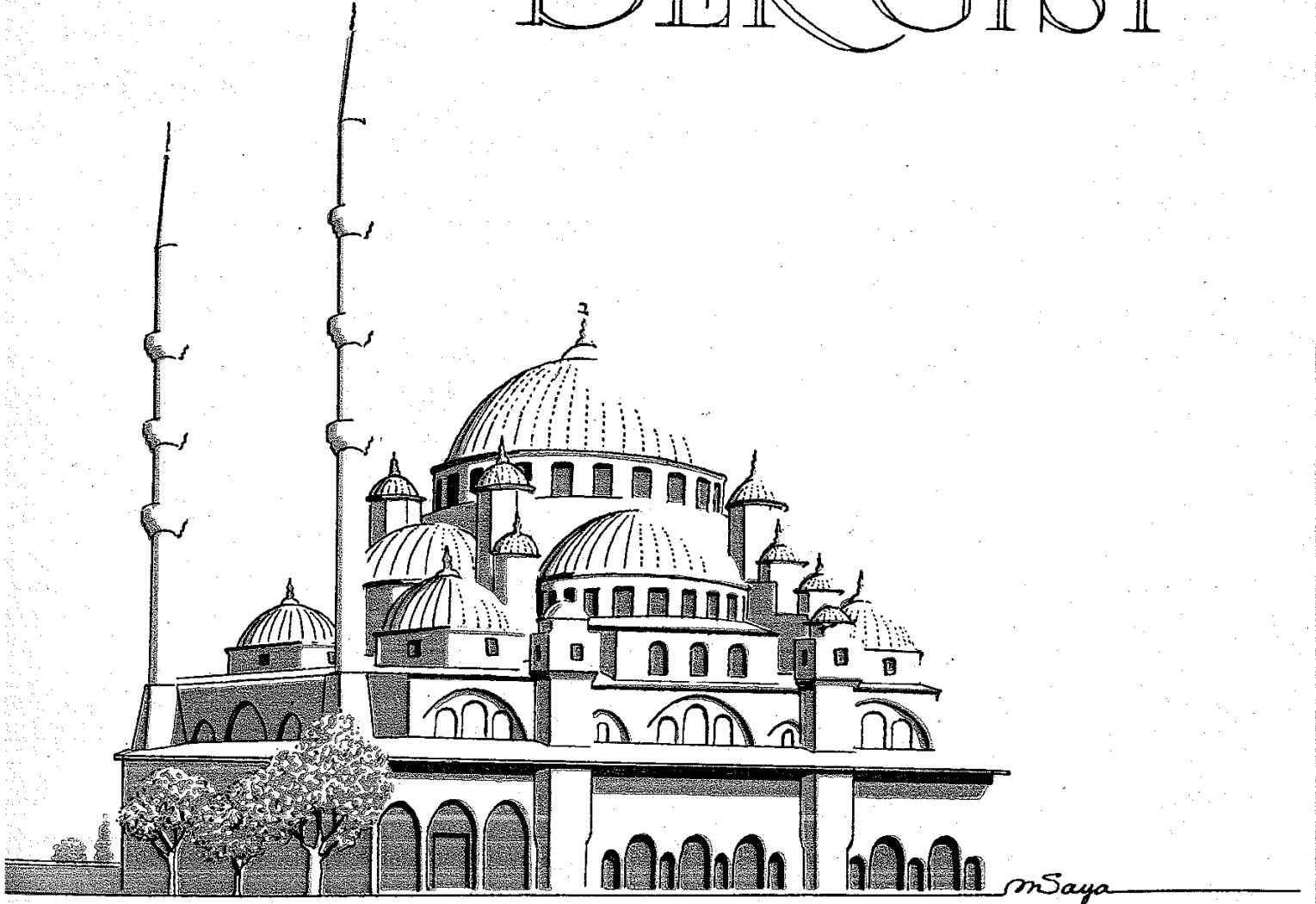

Diyanet

İŞLERİ
BAŞKANLIĞI

DERGİSİ

DİNİ - AHLÂKÎ - EDEBÎ - MESLEKÎ AYLIK DERGİ

5. Cilt

Haziran 1966

6. Sayı

TEVHİD VE İNSANI TEVHİDE GÖTÜREN YOL

Dr. Lütfi DOĞAN

Tevhid, dilde, bir şeyin bir olduğunu söylemektir. Din dilinde bir tek Allah'dan başka ibadete lâyık Rab tanımamak, O'na ortak koşmamaktır. O'nu zâtında ve sıfâtında yaratıklarından birine benzetmemek, ibâdeti yalnız O'na yapmak, amelinde yalnız Allâhu Teâlâ'nın hoşnutluğunu, rızâsını gözetmektir. Kur'ân-ı Kerîm bu mânayı özlü bir şekilde,

meâlen şöyle açıklar : **وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ**

(Bakara 163) "Tanrımız bir tek Tanrıdır, O'ndan başka tanrı yoktur. O rahmandır, rahimdir."

İslâm bu tevhid inancı ile, kendinden önce gelen, insanın kalbine ve düşüncesine yakışmayan garip inançların mânasızlığını ortaya koydu. Bir yönden Arap ülkelerinde ve diğer ülkelerdeki putların her çeşidini kırdığı gibi, diğer yönden bu tevhid sâfiyeti bozulmuş olan kendinden önceki semâvî dinleri hükümsüz kıldı.

Tevhid, İslâm'ın ilk kâidesi ve dinin rûhudur. İslâm'a göre, bu, Al-lâh'ın birliği inancı, yaratılışla berâberdir. İnsanoğlunun dünyaya gelişinden itibâren gönderilen her Peygamber, beşeriyeti bu yola çağırmıştır. Bu mânâ Kur'ân-ı kerim'de meâlen şöyle belirtilir :

« وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ »

"(Enbiyâ 25) "Senden önce hiç bir peygamber göndermedik ki, ona: Benden başka ibâdet edecek mabud yoktur, yalnız O'na ibadet edin, diye vahyetmiş olmayalım."

Tevhid samîmidir, kalbten çıkar ve ameller ona göre uyar. Tevhîde inanan, Allah'dan başka ibâdete lâyık, diriltlen, öldüren, rızık veren tanımayan O'nun kuvvet ve kudretinden başkaya boyun eğmez, esir olmaz. Bu serbestî ve hürriyet İslâm'ın insanlara verdiği en güzel hediyedir. Her müslüman, her vakit namazında, Fâtiha-i Şerîfede, "Ancak Sana ibâdet ederiz, ancak Sen'den yardım dileriz, bizi doğru yola ilet.." diye yalvarır. Allâh'ın birliğine bu şekilde özüyle inanmak, düşünen kafanın ve seven kalbin gıdasıdır.

Tevhid, mü'mine hürriyet diğer taraftan kalb huzûru, hakkın meydana çıkması için gayret gibi bir çok meziyetler verir. Cemiyetin huzuruna ve saâdetine hizmet eder. Kur'ân-ı Kerîm'de :

« أَرَبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ »

meâlen : "Darma dağınık, birçok düzme tanrılar mı hayırlıdır, yoksa

hepsine ve her şeye galip, her şeyi dize getirici bir tek Allah mı?" sorusu ile Tek Allâh'a bağlanmanın verdiği huzurlu üstün meziyete işâret edilir. Ayrıca bu âyet-i kerîmede, insanların bağlandıkları çeşitli maddî kuvvetlerin beşeriyeti parçalayarak, insanları perîşanlığa ve düzensizliğe sürüklediği açıklanıyor.

Cenâb-ı Hakk'ın birliğine ve güzel isimlerinin gösterdiği bütün yüce sıfatlarına iman, mü'mini daima Allâh'ı anmağa, gizli âşikâr ne yaparsa, hepsinin O'nun murakabası altında bulunduğunu unutmamağa götürür. Bu duygu mü'mini hatâyâ düşmekten korur, daimi bir nefis muhâsesinde kılar. Kul eğer nefsinin düşürücü isteklerine uyarsa, içinde uyanan imanı, yaptıklarından dolayı onu cezalandırır ve içinden pişmanlıkla Allâh'a yönelir ve tevbe eder. Tevbeyi kabul edecek, kulu günahattan kurtaracak yalnız Cenâb-ı Hak'tır. Muvahhid, başka dinlerde görüldüğü gibi, günahkâr bir insanın önünde günahını çıkarma küçüklüğüne düşmez. Zirâ onun kalbi, vicdânı öyle hür ve serbesttir ki, ancak Allâh'a hesap verir ve daima onun bilgisi ve görgüsü içinde yaşadığı için işledikleri kötülükleri Rabbinden gizleyemez. O Allah, gözlerin görmediklerini, kalblerin sakladıklarını bilir.

Bir Allâh'a inanmak, onunla sevinmek, yalnız O'nun kuvvet ve kudretini duymak, yalnız O'ndan dilemek, mü'mini yalnız O'nun hükmüne boyun eğmeğe zorlar. Tevhid, toplumu parçalayıcı, bütünü bozucu, birliği dağıtıcı kuvvetlerden korur. Bu mânada tevhid, millî düzenimizin de rûhudur. Tevhid birliktir, birlik içinde dirliktir. Tevhid Allâh'a kulluk, gayre karşı hürlüktür.

Allâh'ın birliği inancını bize bildiren ve yolunu öğreten sevgili Peygamberimizdir. Onun için Allâh'ın birliğine inanan, Hz. Muhammed'in O'nun son peygamberi olduğunu doğrulamadıkça, dili ile söylemedikçe müslüman olmaz. Mü'minin kalbi şu cümleler ile huzurâ varır, kalbi açılır,

cennetin yoluna girer : « لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ »

“Allâh'dan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun resûlüdür”

TEVHİDE GÖTÜREN YOL.

İslâm'da Allâh'ın birliği inancına götüren yol düşüncedir. İslâmın, insanları imana çağırısında aklın ve düşüncenin sonsuz yeri ve değeri vardır. Allâh'ın vahdâniyetini, varlığını duymak ve O'na inanmak bütün yaratıkları ve kâinâtı düşünmekle olur. Herkes eseriyle tanınır. Bu dünyâda eser insanın kabiliyet ve şahsiyetini gösteren bir belgedir. İz, yolu ve yürüyen gösteren en ehliyetli bir klavuzdur. Çok zaman bir yazar Eserinin altına adını yazar, binâyı yapanın kim olduğunu kitâbesinden öğreniriz. Fakat kalemiyle veya fırçasıyla özünü ve şahsiyetini bir

kâğıda döken veya bir mermere kazan sanatçının kim olduğunu imzâsına bakmadan her düşünen adam bilir. Fuzûlî'yi, Yûnus'u okuyan, Mehmed Âkif'in îman dolu mısralarını duyan, o sanatçıları hemen tanımaz mı? Mevlid'i dinleyenlerin aklına Süleyman Çelebi ve O'nun Hz. Peygamber'e karşı beslediği içli ve özlü sevgisi geliverir. Bunları hep eserlerinden tanıyoruz.

Bu en tabii yoldur, her akıl bilir, kavrar ve gerçeklere bu yoldan varır. Buna biz din dilinde, eserden müessire geçme diyoruz. Kâinat, bütün yaratıklarıyla, hikmeti sonsuz ulu yaratıcının belgesidir. Âlemlerin Rabbi Allah, mukaddes varlığını bu yolda tanıtır. İnsan O'nun varlığına düşünmekle varır. Bu mevzuda Kur'ân-ı Kerîm, insanlara bu yolu şöyle belirtiyor :

« اِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ
الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا
بِهِ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا... الخ »

(Bakara : 164)

“Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde insanlara yararlı şeylerle denizde süzülen gemilerde, Allâh'ın gökten indirip onunla ölümden sonra yeri dirilttiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgârları ve yerle gök arasında emre âmâde bulunan bulutları döndürmesinde, düşünen kimseler için deliller vardır.”

Bu âyet-i Kerîmede görüldüğü gibi, gayet açık şekilde, Allâh'ın varlığını duymanın, kâinatı düşünmekle olduğu belirtilmektedir. Göklerin ve yerin yaratılmasının, insan aklına durgunluk verecek şekilde belirli bir düzen içinde oluşu, gece ile gündüzün birbiri ardınca, tam bir âhenkle, düzenli bir süre içinde bulunuşu insanın Allâh'ı duymasında ve O'na inanmasında açık delilidir. İslâmda îmanın yolu düşünmekle başlar. İnsanın gerçeğine varamadığı bu düzenli âlem kendi kendine midir? İnce hesap içinde dönüşler, itişler, çekişler, ışıklılar insanı, azametli yüce kudret sâhibinin varlığına götürmez mi? Yaratıkların en üstün kabiliyetlisi insan, bilgisiyle bir çok şeyleri elde ettiği halde, kendi hayatına hâkim olabiliyor mu? Bu durumda düşünerek îman yakînine eren bir insanın hâli meâlen şöyle açıklanıyor:

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي
خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْاَرْضِ... الخ

“Onlar ayakta iken, otururken, yanları üstüne yatarken Allâh’ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler, Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın, derler.” (Âl-i İmrân, 191)

Yüce Kitabımız Kur’ân-ı Kerîm bu mevzûya çok temas etmiştir. Bütün insanlara aynı dâveti yapmış ve bu yönden çok zaman âyet-i kerîmelerin sonu “Bunda düşünenler için deliller vardır” cümlesiyle sona ermektedir. İslâm’ın inancı iknâ yoluyla olduğu için, insanı içten şuurla bu yola bağlar. Yüce Kitab, insanları düşündürdükten sonra, yine aynı usulle “Gökleri ve yeri yaratan Allah’dan şüphe mi ediyorsunuz?” sorusunu sorar. Yaratılıştaki her şeyin bir sebebi bulunduğuna işâret ederek, şu ihtarda bulunur :

أَمْ خَلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٢٠﴾

أَمْ خَلَقُوا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿٢١﴾

“Onlar, Yaratan olmaksızın mı yaratıldılar, yoksa yaratan kendileri mi? Yoksa gökleri ve yeri kendileri mi yarattı?” (Tûr 35)

İnsan çevresine baktıkça, yaratıkları düşündükçe, onlardaki güzelliği ve düzeni gördükçe, bütün bu şeylerin yaratıcısına îmanı içinden duyar. İslâm’ın istediği bu îmandır. Kesindir, günden daha aydınlıktır. Düşünerek inanan insanın kokladığı çiçek, yürüdüğü yer, esen yel, yağın yağmur hep o yüce Rabb’in îmanına çağırır. İman aydınlığına varan insan da, Allâh’ın sayısız nîmetleri içinde, O’na sevinçle huşû içinde şükreder, O’nun yüce adını dilinden düşürmez ve şöyle der:

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا ﴿٢٢﴾
رَبَّنَا فَاعْفُ عَنَّا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ ﴿٢٣﴾

“Rabbimiz! Doğrusu biz, Rabb’inize inanın diye inanmaya çağırın bir münâdîyi işittik de îman ettik. Rabbimiz, günahlarımızı bağışla, kötülüklerimizi ört, canımızı iyilerle berâber al.” (Âl-i İmrân, 193).

İman husûsunda akla dayanmak, İslâm’da büyük değer taşır. Düşünmeden varılan îman, taklîdî îmandır ve bu ancak câiz olandır. Gerçek îman düşüncenin verdiği yakîn hâlidir. Acabâ akıl diğer dinlerin her hangi birinde İslâm’ın gördüğü muâmeleye mazhar olabilmiş midir? İslâm, Cenâb-ı Hakk’ın yarattığı düzenli kâinatta düşünmeği, Allâh’a yakınlığı gerektiren nâfile ibâdetlerden sayar. Sevgili Peygamberimiz: “Bir saat düşünmek, bütün geceyi ibâdetle geçirmekten hayırlıdır” buyuruyor. İşte Peygamberimiz’in getirdiği dinin insanlığa hidâyeti.. Sa-lât O’na, selâm O’na.